

УДК 658.152

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Колмакова О.М., к.е.н., доцент,
Смачило В.В., к.е.н., доцент (ХДТУБА)*

В умовах зростаючої конкуренції активна інноваційна діяльність на підприємствах дедалі більше визначає успіх підприємницької діяльності. Особливої актуальності впровадження інновацій набуває в будівельній галузі – галузі, що прискореними темпами розвивається технічно та широко використовує енергозберігаючі та екологічно ефективні технології.

Ключові слова: *інновації, будівельні підприємства.*

Постановка проблеми. Нові ідеї і продукти, нові технології та організаційні рішення виводять підприємства з кризових ситуацій і гарантують їм фінансову стабільність. Будь-який новий об'єкт є матеріалізованою інформацією, тобто інформацією, перетвореною на відчутну річ. Нове як матеріалізована інформація виникає на переході від нижчого ступеня до його середнього. Процес появи нових ідей триває постійно. Інформація дає поштовх до діяльності людини в напрямі, вказаному інформацією, тобто в новому напрямі. Механізм прийняття рішення на підприємствах щодо впровадження інноваційних технологій базується на інформації, що отримана в результаті аналізу господарчої діяльності підприємства та своїх внутрішніх можливостей, резервів. Відповідно, одним з перших етапів впровадження інноваційних технологій є оцінка господарчої діяльності підприємства та оцінка можливостей самого підприємства щодо впровадження інноваційних рішень, що дозволить оптимізувати використання власних та залучених коштів. Але основна частина українських будівельних підприємств не має простого і в той же час ефективного механізму оцінки інноваційного потенціалу, що значно знижує інтенсифікацію науково-технічної діяльності підприємств, а відповідно, і питому вагу високотехнологічної і наукомісткої продукції в загальному обсязі будівництва.

Особливістю будівельних підприємств є те, що кошти підприємства використовуються одночасно в декількох проектах, що реалізуються на різних стадіях. Відповідно обігові кошти залучаються та вивільняються поступово в різний час, в різній кількості на різних життєвих циклах проекту. Слід зауважити і той факт, що продукція в даній галузі є досить матеріалоемною і вивільнення та залучення обігових коштів здійснюється в досить великих розмірах (в тому разі і великих кредитних коштів). Тому актуальності набуває вирішення проблеми здійснення поточної оцінки наявності вільних коштів у підприємства для оптимізації їх використання та можливості впровадження

інновацій. Для того щоб оцінити можливості будівельного підприємства необхідний механізм поточного контролю та оцінки наявності вільних основних та обігових засобів, що можуть бути використані для впровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Над вирішенням проблем управління інноваціями та оцінки можливостей підприємства щодо їх впровадження працюють такі вітчизняні та закордонні вчені, як: Л.І. Аведян, М.В. Афанасьєв, Л.Г. Шемаєва, Л.Ю. Гордієнко [1], О.В. Василенко, В.Г. Шматько [2], Н.О. Пашутинська [3], А.С. Гальчинський [4], А.К. Кінах [4], В.М. Геєць [4, 5], В.П. Семиноженко [4, 5].

Крім того, вирішенням проблем підвищення інноваційно-інвестиційної активності підприємств займаються такі українські вчені, як: М.П. Денисенко [2], О.І. Волков [3], А.П. Гречан [3], С.В. Захарін [6], Р. В. Скалюк, О.В. Декалюк [7] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Наукові надбання провідних учених є досить важливим вкладом в економічну науку, але, як показує практика, окремі проблеми теоретичного та прикладного характеру не дістали належного вирішення і залишаючись методично незабезпеченими, потребують вирішення. Зокрема відсутня спрощена система оцінки інноваційного потенціалу будівельного підприємства, яка би на відміну від інших, враховувала особливості структури основних та обігових засобів підприємства. **Метою даної статті** є формування такої системи.

Для досягнення поставленої мети авторами було вирішено ряд завдань: досліджені надбання іноземних та вітчизняних вчених та виділені основні складові інноваційного потенціалу будівельного підприємства; побудована система поточної оцінки інноваційного потенціалу будівельного підприємства; визначені типи інноваційного потенціалу та їх характеристики.

Для досягнення поставленої в роботі мети використано систему загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема при

визначенні основних складових інноваційного потенціалу використовувались методи теоретичного узагальнення, діалектики, логіки, системного і історико-економічного аналізу; при формуванні системи оцінки інноваційного потенціалу будівельного підприємства використовувались методи фінансового аналізу підприємства та структурне моделювання.

Викладення основного матеріалу. Економічний зміст поняття "інноваційний потенціал" з погляду ресурсного підходу в економічній літературі трактується як сукупність ресурсів. До числа основних елементів інноваційного потенціалу підприємства, як правило, відносять наступну сукупність ресурсів, необхідних для ефективного здійснення інноваційної діяльності: інтелектуальний, матеріальні, фінансові, кадрові, інфраструктурні й інші додаткові ресурси (табл. 1). Усі перераховані частини потенціалу тісно зв'язані між собою. Ефективна реалізація інноваційного

потенціалу залежить від стану як кожної з його частин, так і їхньої взаємодії. Саме збалансованість факторних складових інноваційного потенціалу є основною умовою повної його реалізації, оскільки відставання однієї з них виступає стримуючим фактором. Таким чином, інноваційний потенціал - це можливість системи створювати, удосконалювати, використовувати нововведення в умовах наявного ресурсного забезпечення й економічні відносини усередині системи як здатність до здійснення інноваційної діяльності.

Слід відмітити, що майже всі вчені на перше місце ставлять складову «Матеріальні ресурси НДДКР і інноваційної діяльності», але автор не згоден з цим, перш за все оцінюватися має саме фінансова складова, саме вона визначає можливість підприємства до впровадження інноваційної технології, і тільки після виявлення наявності вільних коштів у підприємства, можна приймати рішення про впровадження інновації [8].

Таблиця 1

Складові інноваційного потенціалу

Складова	Зміст
Фінансова	Інвестиції в НДДКР, нематеріальні активи, джерела фінансування, фінансова стійкість і платоспроможність
Матеріальні ресурси НДДКР і інноваційної діяльності	Загальна вартість устаткування; вартість устаткування, необхідного для виконання НДДКР; вартість основних засобів; середньорічна вартість нематеріальних активів; число впроваджених нових видів виробів (принципово нових, нових для галузі, нових для даного підприємства); число освоєних нових технологій
Кадрова	Частка працюючих в інтелектуальній сфері в загальній чисельності працюючих; частка осіб у віці до 35 років; частка осіб, що володіють високою кваліфікацією за фахом і профілем роботи; частка осіб з вищою освітою за фахом і профілем роботи; частка осіб, що займаються дослідженнями та розробками, що є авторами патентних заявок, у загальному числі зайнятих; середня заробітна плата працівників підприємства зайнятих НДДКР
Інформаційна	Сукупність різних видів наукової інформації й інформації з інновацій і інноваційної діяльності, науково-технічна література, література про патенти, винаходи, нові наукомісткі технології, системи і устаткування, комп'ютерні системи, науково-технічна документація у виді звітів, регламентів, інша проектно-конструкторська документація, інформація про конкурентів
Ринкова	Рівень конкурентоспроможності нової продукції, наявність попиту, необхідні маркетингові заходи
Організаційно-управлінська	Організаційна структура, технологія процесів по усіх функціях і проектах, організаційна культура. Сучасні форми організації і керування інноваційною діяльністю

Оцінка наявності фінансових ресурсів підприємства дозволяє вже на першому етапі загальної оцінки інноваційного потенціалу підприємства прийняти рішення про те впроваджувати інновацію чи ні. Мова, насамперед, йде про проблему одночасного фінансово-економічного забезпечення декількох будівельних проектів та розробку, впровадження недавно створених інновацій. Відповідно вже на першому етапі оцінки керівництву стає зрозумілим є в

підприємства вільні кошти чи ні. На основі отриманої інформації керівництво також робить висновки щодо потреби в залучених коштах.

Перший етап оцінки інноваційного потенціалу будівельного підприємства пропонується представити в наступному вигляді:

1) Оцінка наявності власних оборотних коштів - обчислюється як різниця власних засобів і основних засобів і вкладень (позабігових активів) по формулі:

$$\text{Вок} = \text{Вз} - \text{ОЗ}, \quad (1)$$

де: Вок – наявність власних оборотних коштів;

Вз – джерела власних засобів;

ОЗ – основні засоби і вкладення.

2) Оцінка наявності власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел для формування запасів і витрат - обчислюється як сума власних оборотних коштів і довгострокових кредитів і позик:

$$\text{В} = \text{Вк} + \text{Кдс}, \quad (2)$$

де: В – наявність власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел для формування запасів і витрат;

Кдс – довгострокові кредити і позикові засоби.

3) Оцінка загальної величини основних джерел засобів для формування запасів і витрат - розраховується як сума власних оборотних коштів, довгострокових і короткострокових кредитів і позик:

$$\text{Вз} = \text{В} + \text{Ккс}, \quad (3)$$

де: Вз – загальна величина за основними джерелами засобів для формування результатів і витрат;

Ккс – короткострокові кредити і позики.

4) Розрахунок надлишку (+) або нестачі (-) власних оборотних коштів:

$$\pm \text{Вок}^1 = \text{Вок} - 3\text{В}, \quad (4)$$

де: 3В – запаси і витрати.

5) Розрахунок надлишку (+) або нестачі (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат:

$$\pm \text{В}^1 = \text{В} - 3\text{В}. \quad (5)$$

6) Розрахунок надлишку (+) або нестачі (-) загальної величини основних джерел для формування запасів і витрат:

$$\pm \text{Вз}^1 = \text{Вз} - 3\text{В}. \quad (6)$$

7) Визначення фінансової стійкості підприємства. Показники забезпеченості витрат і результатів джерелами їх формування ($\pm \text{Вок}^1$, В^1 , Вз^1) є базою для класифікації фінансово-економічного положення підприємства за ступенем його фінансової стійкості [2]. При визначенні типу фінансової стійкості прийнято використовувати тривимірний показник:

$$S = \{S1(x_1); S2(x_2); S3(x_3)\}, \quad (7)$$

де в даному випадку: $x_1 = \pm \text{Вок}^1$; $x_2 = \pm \text{В}^1$; $x_3 = \pm \text{Вз}^1$.

Функція $S(x)$ визначається таким чином: $S(x) = 1$, якщо $x \geq 0$; $S(x) = 0$, якщо $x < 0$. У теорії фінансового аналізу прийнято виділяти чотири основні типи фінансової стійкості: абсолютна стійкість фінансового стану, коли використовуваними джерелами покриття витрат є власні засоби. Визначається умовами $\pm \text{Вок}^1 \geq 0$; $\pm \text{В}^1 \geq 0$; $\pm \text{Вз}^1 \geq 0$; $S = (1; 1; 1)$; нормальна фінансова стійкість, коли використовуваними джерелами покриття витрат є власні засоби і довгострокові кредити. Визначається умовами $\pm \text{Вок}^1 < 0$; $\pm \text{В}^1 \geq 0$; $\pm \text{Вз}^1 \geq 0$; $S = (0; 1; 1)$; нестійкий фінансовий стан, коли використовуваними джерелами покриття витрат є власні засоби, довгострокові і короткострокові кредити і позики. Визначається умовами $\pm \text{Вок}^1 < 0$; $\pm \text{В}^1 < 0$; $\pm \text{Вз}^1 \geq 0$; $S = (0; 0; 1)$; кризовий фінансовий стан, коли у підприємства відсутні джерела покриття витрат. Визначається умовами $\pm \text{Вок}^1 < 0$; $\pm \text{В}^1 < 0$; $\pm \text{Вз}^1 < 0$; $S = (0; 0; 0)$ [9].

8) Оцінка інноваційного потенціалу будівельного підприємства.

Розрахунок надлишку (+) або нестачі (-) власних оборотних коштів для забезпечення реалізації діючих проектів і для впровадження інновацій одночасно:

$$\pm \text{Вок}^2 = \text{Вок} - 3\text{В} - \text{Ін}, \quad (8)$$

де: Ін – витрати, необхідні на освоєння інновацій.

Розрахунок надлишку (+) або нестачі (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел для забезпечення реалізації діючих проектів і для впровадження інновацій одночасно:

$$\pm \text{В}^2 = \text{В} - 3\text{В} - \text{Ін}. \quad (9)$$

Розрахунок надлишку (+) або нестачі (-) загальної величини основних джерел для забезпечення реалізації діючих проектів і для впровадження інновацій одночасно:

$$\pm \text{Вз}^2 = \text{Вз} - 3\text{В} - \text{Ін}. \quad (10)$$

9) Визначення типу інноваційного потенціалу. З урахуванням визначуваних значень функції $S(x)$ можна виділити три основні типи інноваційного потенціалу підприємства (формула 7), що дозволяють відповісти на питання: чи під силу будівельному підприємству впровадження нової технології при одночасному забезпеченні реалізації поточних проектів?

Тип 1 «Високий інноваційний потенціал – висока фінансова стійкість». Даний тип присвоюється інноваційному потенціалу підприємства якщо трьохвимірний показник приймає значення $S(1,1,1)$. Основні характеристики цього типу: висока забезпеченість власними ресурсами, реалізацію інновацій можна здійснювати без зовнішніх запозичень.

Тип 2 «Середній інноваційний потенціал – середній рівень фінансової стійкості». Даний тип присвоюється інноваційному потенціалу підприємства якщо трьохвимірний показник приймає значення $S(0,1,1)$. Основні характеристики цього типу: нормальна фінансова забезпеченість будівництва необхідними ресурсами, реалізацію інновацій можна здійснювати, але за допомогою часткового залучення позикових засобів.

Тип 3 «Низький інноваційний потенціал – низька фінансова стійкість». Даний тип присвоюється інноваційному потенціалу підприємства якщо трьохвимірний показник приймає значення $S(0,0,1)$. Основні характеристики цього типу: задовільна фінансова підтримка поточних витрат, але для реалізації інновацій потрібне залучення значних фінансових коштів із зовнішніх джерел.

Відсутність будь-яких можливостей у підприємства щодо впровадження інноваційних технологій характеризується трьохвимірним показником $S(0,0,0)$.

Висновки. Пропонована система оцінки інноваційного потенціалу дозволяє проаналізувати фінансову стійкість будівельного підприємства. Визначення на цій основі типу інноваційного потенціалу дозволяє проконтролювати правильність вибраного напрямку інноваційного розвитку з позицій сучасного і подальшого фінансового стану підприємства. Відповідно при впровадженні даної системи оцінки у будівельного підприємства з'являється ефективний інструмент поточної оцінки інноваційних можливостей, що дозволить приймати науково обгрунтовані рішення щодо впровадження інноваційних технологій та правильно обирати момент впровадження. На етапі розробки стратегічних планів підприємство може провести порівняльний аналіз інновацій та виключити з числа даних альтернатив нездійсненні (з погляду фінансового забезпечення) проекти і уникнути надалі проблеми упущеної вигоди, обумовленої заморожуванням інноваційних проектів.

Перспективи використання результатів дослідження. Дана методика може використовуватись на будь-якому будівельному підприємстві (і за специфікою, і за розміром). З одного боку вона є дуже простою у використанні, а з іншого досить наглядною. Її використання на підприємствах дозволить керівникам контролювати

процес залучення інновацій, підвищити інтенсифікацію науково-технічної діяльності будівельних підприємств, підвищити питому вагу високотехнічної та наукомісткої продукції в загальному обсязі будівництва, а також підвищити експорт інноваційних технологій будівельної галузі. Пропонована система оцінки інноваційного потенціалу, як вже зазначалося, є лише першим етапом механізму його загальної оцінки. Вона може стати органічним структурним елементом цього механізму. Крім того, сформована система може стати змістовною основою формування стратегії інноваційного розвитку і ефективної комерціалізації нових технологій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьєв М. В., Шемаєва Л. Г., Аведян Л. Й., Гордієнко Л. Ю. Інноваційні процеси в системі державного управління і місцевого самоврядування [текст] / За заг. ред. М. В. Афанасьєва. - Х.: ХНЕУ, 2006. - 210 с.
2. Василенко О. В., Шматько В. Г. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів [текст] / За ред. В. О. Василенко. - К.: ЦУЛ, 2003. - 440 с.
3. Волков О. І., Денисенко М. П., Гречан А. П., Пашутинська Н. О. Інноваційний розвиток промисловості України: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів [текст] / За ред.: О. І. Волкова, М. П. Денисенка. - К.: КНТ, 2006. - 645 с.
4. Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П. Інноваційна стратегія українських реформ [текст]. - К.: Знання України, 2002. - 337с.
5. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України [текст] / Монографія. - Харків: Константа, 2006. - 272с.
6. Захарін, С. В. Регулювання розвитку інвестиційного ринку [текст] / С.В. Захарін. // – Фінанси України. – 2005 - №7 – С. 98-105.
7. Ефекти та ефективність інноваційної діяльності промислових підприємств [текст] / Р. В. Скалюк, О. В. Декалюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009- № 1 – С. 150-154.
8. Суева А. А. Инновационная деятельность как интеграционный фактор экономического развития [текст] / А. А. Суева // Институционализация экономической политики региона в условиях глобализации. - 2001. - №11 – С. 41-29.
9. Трифилова А. А. Анализ инновационного потенциала промышленных предприятий [текст] / А. А. Трифилова // Наука и промышленность России. – 2002. - № 8 - С. 10-18.

Аннотація. В условиях возрастающей конкуренции активная инновационная деятельность на предприятиях все больше определяет успех предпринимательской деятельности. Особую актуальность внедрения инноваций приобретает в строительной области - области, которая ускоренными темпами развивается технически и широко использует энергосберегающие и экологически эффективные технологии.

Ключевые слова: инновации, строительные предприятия.

Summary. In condition increasing competitions active инновационная activity on enterprise all more define the success to business activity. Special urgency of the introduction инноваций gains in building area - an area, which speed rate develops technically and broadly uses save energy and ecological efficient technologies.

Keywords: innovations, the building enterprises.

Рецензент д.е.н., професор ХДТУБА Іванілов О.С.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

УДК 658.589:338.439

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

*Науменко М.О. к.е.н., доцент,
Ваничев В.В. магістр (НТУ «ХПИ»)*

Розглянуто проблеми управління інноваційною діяльністю на підприємствах ресторанного господарства, а також доведено необхідність їх всебічного дослідження та наукового обґрунтування.

Ключові слова: інновація, інноваційна продукція, інноваційна активність підприємств, ресторанне господарство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ринкова орієнтація економіки України з кожним роком стає дедалі визнаною. Ресторанне господарство, як специфічна сфера національної економіки, його розвиток та перспектива, значною мірою зумовлюють подальший розвиток економіки країни.

Інноваційна діяльність є невід'ємною складовою виробничо-господарської діяльності підприємства харчової промисловості, зорієнтованої на оновлення і вдосконалення його виробничих сил і організаційно-економічних відносин. Вона спрямована на створення і залучення із зовнішнього середовища таких інновацій, які б сприяли підвищенню його конкурентоспроможності, зміцненню ринкових позицій, забезпечували б перспективу розвитку. Але низькою є інноваційна активність українських підприємств харчової галузі, обумовлена такими причинами:

- фрагментарність, непослідовність і незавершеність економічної трансформації;
- орієнтація економіки на інвестування розвитку виробництв, а не на активізацію інноваційної діяльності;

- відсутність розвиненої інноваційної інфраструктури;

- орієнтація на імпорт високотехнологічного устаткування, недостатня увага до розвитку власного науково-технічного потенціалу;

- відсутність кваліфікованого управління інноваційними процесами, спрямованого на підвищення якості харчової продукції, отримання конкурентних переваг;

- недосконалість інструментів правового регулювання інноваційної діяльності [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Проблемам розвитку харчової промисловості присвятили праці такі вітчизняні вчені, як П.П. Борщевський, А.Ф. Гончар, Л.В. Дейнеко [1], Д.Ф. Крисанов [3], Ю.П. Лебединський, О.М. Кудирко [4], М. Якубовський [5] та інші. Проте невирішеними залишаються окремі питання інноваційного оновлення підприємств та заходів щодо його реалізації.

У літературних джерелах існує багато різних підходів до управління інноваційним потенціалом підприємств та формування стратегій розвитку [7,